

Sosem bevégződő kezdeményezés

Birkás Ákos: Az űr betöltése

SIRBIK ATTILA

Knoll Galéria, 2019. I. 31. – III. 23.

A világunk csúszik valami irracionális, önkényes, homályos felé, ezt már nem lehet sajtófotókkal elemezni, megfelelőbben akarok reagálni. Akkor is reagálni akartam valamire, amikor absztrakt képekről figurálisakra tértem át. Egyszerűen volt egy pont, amikor az volt az érzésem, hogy a világban olyan dolgok mennek végbe, amelyekre jobban akarok reagálni, szabad kezet akarok. Nem elégedtem meg már azzal a „választással”, hogy a fehér helyett tarka ovált festek. Valami eddig nem érzett összeegyeztethetlenséget látok a világunkban, és erre reagálok az új munkáimmal, amelyek esztétikailag valamivel bonyolultabb nyelvet beszélnek.

BIRKÁS ÁKOS

Egyszerre könnyű és súlytalan, ugyanakkor szakadatlan belső teherrel bíró elgondolás az, hogy nincs megértés, csak elfogadás. Birkást az utolsó tíz évben egyfajta direkt közlésforma foglalkoztatta, egy figurális, a politikai közbeszéd kérdéseivel foglalkozó képtípus létrehozása. Ez az időszak művészetében 2000-ben indult, de az akkori stílusváltás sokját a magyar művészeti élet nagyjából csak 2010 környékére tudta feldolgozni, amikor már nem keltettek megdöbbenést az etnikai konfliktusokkal vagy politikai zavargásokkal foglalkozó újságoldalokról ismerős képei, melyeken a robbanással fenyegető témákat Birkás finom vonalakkal, vékony rétegben felvitt élénk színekkel egyszerű kompozícióba adaptálta. A kollektív feszültségek mögött is a személyes élet megoldatlanságait, a gyerekkorban és a nevelésben gyökerező belső életproblémákat kutatta. Jelenlegi kiállításának irányvonala viszont már annak az áttételesebb formának a keresése, amely a bécsi Knoll Galéria *Az egész és a maradék* címmel megrendezett kiállításán szereplő képeken is látható volt. A hangsúly már nem a sajtófotó radikális direktségének

dokumentarista jellegébe, hanem egy esztétikailag sokkal inkább kódoltabb diskurzusba fordul, melynek következtében az értelmezés lehetősége egyszerre kockázatot és feszültséget magában foglaló nyitottságot hordozhat. Birkás Ákos absztrakt geometriával kevert portrékat megjelenítő képei éppen annak a folyamatos küzdelemnek a megértésére irányulnak, amely korábbi munkái terében a figuralitás és az absztrakt egymásnak feszülése eredményeképpen született. Ez lenne *Az űr betöltése*, ami nem kis feladat, már-már paradoxonba forduló lehetetlenség. A budapesti Knoll Galériában kiállított, több képet rétegző, szintézisszerűen szerkesztett munkák egy részén tehát már nem a figurális és absztrakt elemek konfliktusára esik a hangsúly, hanem annak megértésére, hogy ezek az egyszerre jelen lévő, független, ám egymást teljes mértékben átható festészeti közegek alkotnak univerzumot. *Az űr betöltése* ugyanakkor – és ezt Birkás munkanaplójából tudhatjuk – nemcsak a festészet problémáira, hanem a művész szerepére is utal. Birkás a naplójában Boris Grojsszal gondolkodott együtt, aki a művész szerepén töprengett az orosz avantgárd és a jelen összefüggéseit feltáró szövegében. Groys az avantgárd művészet demokrácia irányába mutató szerepét és félreértett státuszát hangsúlyozza. Azt mondja ugyanis, hogy: „ha az avantgárd korai generációja nem is hitt abban, hogy valóságos új világot lehessen felhúzni egyetlen művészetük gyenge alapjára, abban azért hittek, hogy ők végezték el a legradikálisabb redukciót, és ők hozták létre a legradikálisabb gyengeséget. Mi azonban tudjuk, ez is csak illúzió volt. Nem azért volt illúzió, mintha ezeket a képeket lehetett volna gyengébbre csinálni, mint amilyenek, hanem mert a gyengeségüket elfelejtette a kultúra. Ennek megfelelően, történelmi távlatból vagy erősnek látszanak (a művészeti világ számára), vagy jelentéktelennek (mindenki más számára).”¹

Groys gondolatmenetét követve Birkás is – tudatában volt annak, hogy a gyenge, transzcendens művészi gesztust nem lehet egyszer s mindenkorra végrehajtani –, arra törekedett, hogy azt újra és újra megismételje, hogy a transzcendens és az empirikus közötti különbség jól látható maradjon, és hogy ellenállhassunk a változás és a haladás ideológiájára, valamint a gazdasági növekedés ígérete erős képeinek. Birkás már 2014

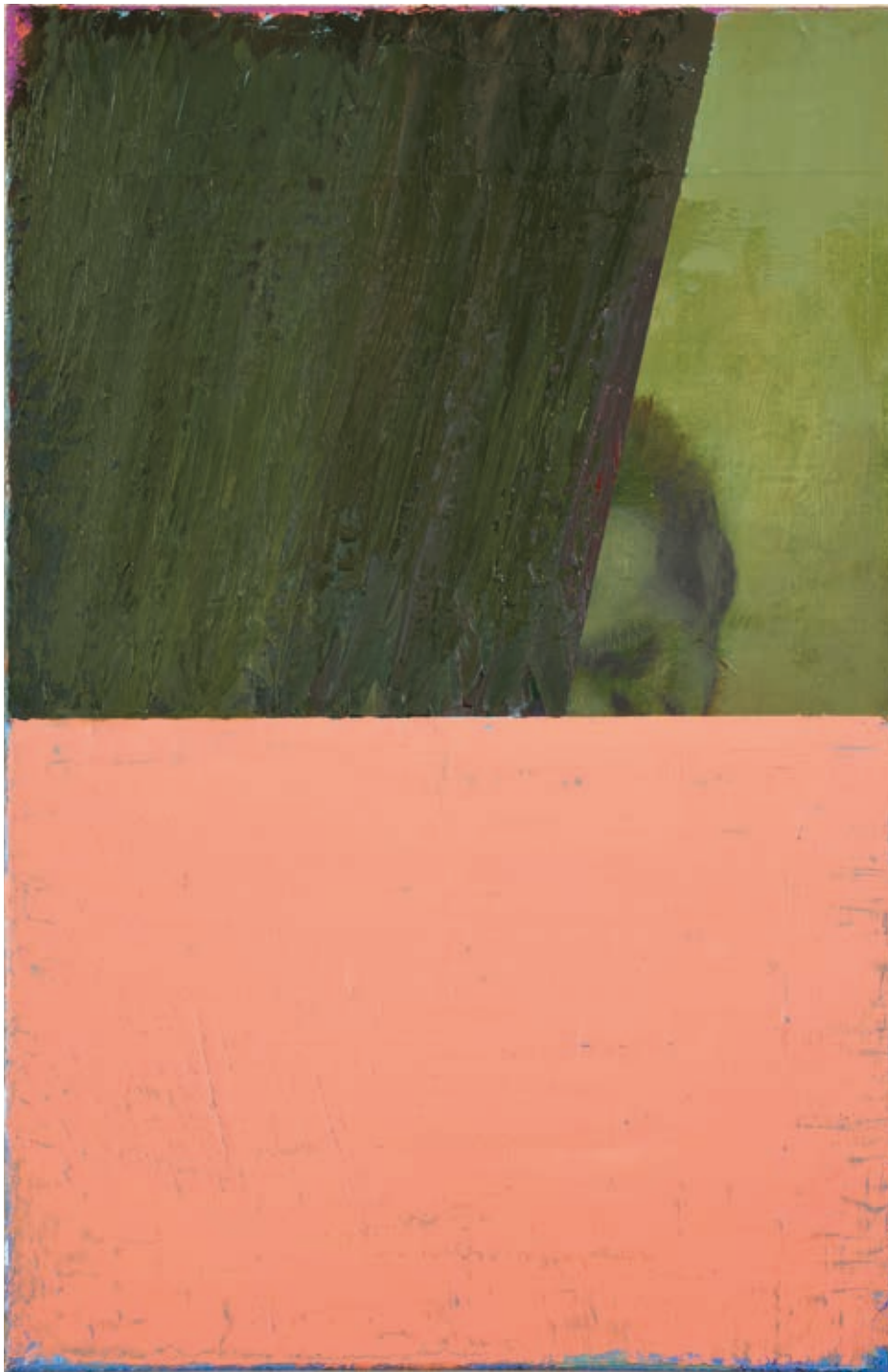
fotó: Rosta József

BIRKÁS ÁKOS: *A sérült kép* (sorozat), 2018, olaj, vászon, 70×180 cm, A Knoll Galéria Budapest és Bécs jóvoltából, HUNGART © 2019

fotó: Rosta József

BIRKÁS ÁKOS: *Cím nélkül*, 2018, olaj, vászon, 80×100 cm, A Knoll Galéria Budapest és Bécs jóvoltából, HUNGART © 2019

Fotó: Rosta József

BIRKÁS ÁKOS: *Cím nélkül*, 2018, olaj, vászon, 60x40 cm

A Knoll Galéria Budapest és Bécs jóvoltából, HUNGART © 2019

környékén elgondolkodott egyfajta radikális és progresszív káoszba való alámerülés szükségességéről, az érzékeny bonyolultság elengedhetetlenségéről, arról beszélt, hogy a politika újra közvetlenül uralja a társadalmi diskurzust, és ez rosszat tesz. A populista politika fő fegyvere ugyanis a leegyszerűsítő retorika, pedig a dolgok egyáltalán nem egyszerűek. Leegyszerűsíteni hazugság, a hazugság pedig agresszió, az emberek ezt pontosan érzik. A nagy nyilvános leegyszerűsítések azt üzenik: szabad hazudni, szabad agresszívnek lenni, durvuljatok el! Nem az igazság fontos, hanem az olyan féligazság, amivel a lehető legjobban ártok a másoknak. Ez ma profitmaximalizálásnak számít a társadalmi diskurzusban.

Éppen ezért Birkás szerint az eldurvulás kultúrájának adok-kapokjába egy magára valamit is adó értelmiséginek nem kellene beszállni, ellenkezőleg, finomnak, érzékenynek és bonyolultnak kéne lennie. Ezen elv alapján Birkás azzal is tisztában volt, hogy nem elég a már emlegetett ismétlődő mintázatokat csupán csak feltárni, szüksége van arra is, hogy magát az ismétlődést is ismétlődővé tegye. Hiszen nem történhet meg az avantgárd egyszer s mindenkorra, hanem állandóan meg kell ismételni, hogy ellenállhassunk a folytonos történelmi változásnak és a krónikus időhiánynak. Ez a repetitív és egyben hiábavaló gesztus nyitja meg a teret, amely a kortárs demokrácia egyik legrejtélyesebb tere – a közösségi háló, mint a Facebook, a MySpace, a YouTube, a Second Life vagy a Twitter, melyek a bolygó lakóinak lehetőséget biztosítanak, hogy feltöltsék fotóikat meg videóikat, ezek nem különböztethetők semmiféle conceptualista vagy posztconceptualista műalkotástól. E kommunikációs fórumok művészeti-társadalmi hatásai Birkás festészetében is kísérleti folyamatok ösztönzőivé váltak.

Némi szabad bölcséleti eszmefuttatás segítségével Birkás képeinek strukturálódásáról elmondható, hogy a kép ideje, mivel benne az idő megáll, kinyúlik egy olyan jövő lehetősége felé, amely sosem aktualizálódhat, mert a kép lényegi eleme a befejezettség, azaz belső változásra képtelen. Egy örökre felfüggesztett jövő, a lét és cselekvés szabadsága merevedik ki benne, ezzel egyben megfosztva szabadságától, hatalma impotenciává merevül, szakadást idéz elő a lét folytonosságában. Azzal, hogy Birkás alkotások formájában

létrehozta ezeket a szakadásokat, kifejezte a lét folytonosságával szembeeszegezett véges létre, azaz a halálra vonatkozó előérzetét. A halál az a szakadás, úr, lyuk, az a pillanat a tartamon belül, mely képtelen elmúlni, örök egyidejűségbe sűrűsödik, nem mozdulhat saját jelenéből. Birkás egyes alkotásaiban a halál örök tartalom, megállított idő, amit a művészet folyvást létrehoz. Képbe rögzült árnyék. Sosem bevégezhető kezdeményezés. Birkás szavaival: minimalizált, a konstruktivizmus idealizmusából táplálkozó absztrakció, amiben az absztrakt víziók abszolút mivoltát, teljességét és utópiáját a realista, érzéki és érzelmi egységet magában foglaló, az ember kaotikus oldalát hangsúlyozni kívánó figurális rész téri meg, vagy – akár – gyengíti el radikális módon.

Jegyzet

1 Boris Groys: A gyenge univerzalizmus, *Exindex*, 2017. március 16.